

Et annet slags program

Programmet «Dømt for landssvik. En radiomontasje om nazi-ordføren på Dovre» var ikke et program om krigstiden på Dovre. Hadde det vært hensikten, ville selvsagt opplegget vært annerledes, i pakt med NRKs tradisjoner. Da ville historikere og folk som opplevet krigstiden i de trakter, blitt intervjuet og man ville forsøkt å gi et mest mulig avbalansert, «korrekt» bilde av det som skjedde. Slike programmer har det vært laget mange av gjennom årene. En lang rekke artikler og bøker har vært skrevet med samme siktemål.

«Dømt for landssvik» var noe annet — og for mange uventet. Da programmet ble sendt, ble premisene gjort klare ved innannonseringen:

«De fleste som var nazister under krigen, har i liten grad offentlig fortalt om hvordan de oppfattet og opplevde situasjonen den gangen. Og det er etter hvert få gjenlevende nazister med offentlige verv, som kan fortelle *sin* versjon av det som skjedde. Dette er bakgrunnen for at Radioverkstedet nå sender et montasje-portrett av en mann som sto på feil side.»

Dette er selvfølgelig uvanlig. Portrett-program med mennesker som ser tilbake på sine liv og gir sine vurderinger, lages det stadig. Men ikke med en som var nazist. Her flyttet vi kanskje en grense. Ikke fordi han slapp til, men fordi han fikk stå uimotsagt. Lyttere er vant til at når man berører kontroversielle emner, skal motforestillingerne slippe til og det skal gjøres klart hva som er «korrekt».

Men dette var ikke noe opplysningsprogram. Heller ikke et debattprogram. Inn- og utannonseringen gjorde det klart at dette var et portrett av en mann som var nazist under krigen.

Programopplegget ble grundig diskutert internt i NRK. Når vi valgte å lage det og sende det, var det fordi det gir en dokumentasjon av hvordan en som befant seg på den andre siden, opplevet og i dag fortolker krigstidens erfaringer. Derved er programmet en liten brikke i det helhetsbilde ettertiden prøver å danne seg.

Når NRK sender et slikt program, betyr det selvsagt ikke at NRK går god for de meninger og synspunkter som Jacob Vigerust kommer med. Vi dokumenterer dem. Og overlater til lytterne å bedømme dem.

Det har vært negative reaksjoner på at et slikt program ble sendt. Og positive — også fra folk som slett ikke deler Vigerusts synspunkter.

Jacob Vigerust sto frem og fortalte om deler av sitt liv og om hvordan han vurderer det han har opplevd. Slik sett er programmet klart subjektivt, men ikke løgnaktig. Man kan hevde at Vigerust tar feil eller lyver om de faktiske forhold. Men man kan vanskelig hevde at han lyver om hvordan han i dag ser på sine erfaringer og opplevelser. Man kan også hevde at Vigerust ikke bør bli hørt, og ihvertfall ikke uten motforestillinger. Vi vurderte det anderledes, i tiltro til at lytterne selv ville fortolke hans utsagn om faktiske forhold som løgn eller sannhet eller som noe et sted mellom de to ytterlighetene.

Jacob Vigerust og hans kone kan umulig ha vært uforberedt på at det ville komme kraftige reaksjo-

ner på et slikt program. For dem ville det ha vært behageligere og enklere å avslå medvirkning og derved ikke ripe opp i fortidens hendelser. Jeg synes det var modig gjort å gå med på det opplegg som NRK ønsket i dette tilfelle.

For det var NRKs opplegg. Og Ingrid Vigerust ble bedt om å gjøre dette. Hvilket fører oss til den andre hovedinnvending mot programmet: Hvordan kunne vi la et barnebarn av Jacob Vigerust være med på å lage et slikt program? Av flere grunner. Fordi hun tilhører en ny generasjon, uten erfaringer fra krigen, men med interesse for hva som skjedde den gangen. Fordi hun som medlem av en familie som både tellet nazister og motstandsfolk, var nysgjerrig på hva bestefaren hadde å fortelle. Og fordi hun, kanskje som den eneste journalist,

hadde muligheten for å få ham til å fortelle.

Men vi ville aldri bedt henne om å gjøre dette, hvis vi ikke var overbevisst om hennes journalistiske integritet, og hvis hun hadde gjort dette alene. Teamet som laget programmet besto av Lars-Helge Myklebust, Ingrid Vigerust og en

lyd-tekniker. Før programmet ble sendt ble det hørt av meg og av andre i NRKs ledelse. At det ble sendt, er vårt ansvar og ikke Ingrid Vigerusts. Hun utførte et oppdrag på NRKs vegne.

Nils Heyerdahl
Redaksjonssjef/ Drama- og dokumentarredaksjonen P1

Gudbrandsliken

4/3-1992

101461